PRINCIPIA PHILOSOPHIÆ

AUTORE G. G. LEIBNITIO.

Juvante DEO,

PRÆSIDE

JOHANNE CONRADO CREILINGIO,

Philoſophiæ Naturalis & Mathem. Prof. Ordinario, Facult. Philoſ. h. t. DECANO.

Pro ſummis in Philoſophia Honoribus rite conſequendis,

quoad §.§. 39. priores,

publicæ Amicorum diſquiſitioni exponet

JOH. FRIDERICUS RAMSLER, *Mercklingenſis*, Magiſterii Philoſophici Candidatus.

D. Auguſti, Anno MDCCXXII. h. l. c.

TUBINGÆ,

Typis JOSEPHI SIGMUNDI.

19

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30774585

PRÆFATIO.

MEditanti per hos dies de argumento diſputationis Philoſophicæ habendæ commodum accidit, ut Bibliopola noſter, quod ex actis Eruditorum, quæ Lipſiæ publicantur, reſtabat, tandem advehens, Sectionem quoque XI. & XII. Tomi VII. Supplementorum offerret; quas avidis perluſtranti ocu-
s in priori ſtatim ſub aſpectum ceciderunt p. 500. ſeqq. PRINCI-
A PHILOSOPHIÆ AUTORE G. G. LEIBNITIO. Immortale No-
en, quod ſuo merito Perilluſtris h. Autor, quo nemo ad refor-
ndam Philoſophiam aptior videbatur, conſecutus eſt, cauſa fuit;
non tantum inceſſeret animum cupido legendi hæc Principia,
æ jam ab aliquo tempore haud exiguum inter Eruditos rumorem
citarunt, verum etiam petentibus a me Diſputationis materiam
obus Candidatis Præſtantiſſimis loco theſium ventilandarum ea
nmendarem, ratus non alia ratione facilius in apricum prodi-
rum eſſe, quid poſitionibus his ſubſit veritatis, quam per ejus-
di diſquiſitiones amicas, quibus, quod ajunt, cos cotem acuit.
dita fuere in perlectione eorum ſubinde quædam Scholia, quibus
tim, quæ primum in mentem inciderunt, Cogitationes noſtræ
tinentur, aliorum judiciis ſtudio non lectis nec in ſubſidium
atis, haud paucis etiam, quæ diſquiſitione digna fuiſſent, bre-
atis cauſâ omiſſis. Num vero profundiſſimi Autoris mentem
que adſecuti ſimus, dubitare nos jubent Theſium conciſa brevi-

 tas,

tas, earumque arctiſſime connexarum nodi latentes, quos ſolu Vir Immortalis ſolvere poſſet, ſi priſtino vitæ gradu adhuc inte mortales degeret. Bona interim fide meletemata hæc extemporanea in chartam conjecimus, quicquid mens nullius, niſi veritatis, amore, nulliusque odio acta ſuggeſſit, pro ingenuitate noſtr proferentes, errorem quoque, ſicubi hallucinati fuimus, moniti grata mente correcturi, qui de cetero Incomparabilis Leibniti *merita maximi ſemper æſtimamus.*

§. I.

Monas, de qua dicemus, non eſt niſi ſubſtantia ſimplex, quæ i compoſita ingreditur. *Simplex* dicitur, quæ partibus caret.

Monas eſt vox deſumta ex philoſophia antiquiſſima, Pythagorica & Platonica, latine Unitatem, uti notum eſt, ſignificans Pythagoricos enim & Platonicos eadem voce frequenter uſo eſſe neminem latet, qui in hiſtoria philoſophica hoſpes non eſt præter *Jamblichum*, *Mevrſium*, *Patritium*, aliosque, quos tacemus, unum *Hopperum*, Illuſtrem Virum, teſtimonii loco allegamus, qui ita in *Sedvardo* ſuo tit. de DEO loquitur: quemadmodum *Monas* principium, ita quaternarius omnium numerorum eſt complementum, dum unum, duo, tria in ſe comprehendit, & ex omnibus trinum unum efficit. Et quidem quo explicite (ut ſic loquar) ſunt decem, ultra quæ nullusampliu eſt numerus, ſed repetitio numeri duntaxat, hoc implicite ſun quatuor. Nam unum, duo, tria, quatuor, ſunt decem, ac cum *Monadis* ſit ſubſtantiam rebus tribuere, per id quod eſt, binari diſtinctionem, per unum & alterum, ternarii ordinem, pe motum & quietem a principio per medium ad finem: quaternarii eſt concentum iis tribuere ſecundum proportionem Arithmeticam, Geometricam & Harmonicam, item Hypate, Meze, & Nete; nec non pondus numerum & menſuram, idque ſecundum harmoniam diateſſaron, diapente & diapaſon, quæ omnia in quaternario inſunt. *Monadis* autem nomine vix aliu aptius dari poteſt prima & ſimpliciſſima rerum elementa in univerſum

verſum exprimens, neque obſtat, quod *Epiphanes*, Auctor *Monadicæ* Cognitionis, aliique hæretici eodem uſi fuerint. *Atomus* enim, qua voce nonnulli utuntur, per Epicureos ad naturam corpoream determinata videtur, licet Ariſtoteles nihil intereſſe dicat, *μονάδας λέγειν, ἢ σωμάτια σμικρὰ*, (*Monades* dicere aut corpuſcula.) *Punctum* qui dicere vellet, cogeretur reſpondere ex vulgata hypotheſi ad id, quod punctum puncto additum non generet magnitudinem, adeoque nihil exinde componi poſſit. Quod & ipſe Ill. Auctor in A. E. Ao. 1698. pag. 435. monuit inquiens: etſi dentur atomi ſubſtantiæ, noſtræ ſcilicet *Monades*, partibus carentes: nullæ tamen dantur atomi molis, ſeu minimæ extenſionis, vel ultima elementa, cum ex *punctis* continuum non componatur. *Monas* dum hic definitur ſubſtantia ſimplex quæ in compoſita ingreditur, ultimis his verbis B. Auctor diſtincte ſignificat, ſe per *Monadem* non intelligere, quod per *Punctum* vulgo mathematici. Licet ſimplex ipſi definiatur iisdem verbis, quibus in *puncti* definitione uſus eſt *Euclides*: Σημεῖον ἐστὶν οὗ μέρος οὐδὲν (punctum eſt, cujus pars nulla) inquiens. Ceterum in tota definitione & quod *Monadas* ſuas, quas alibi veras & reales unitates vocat, ad genus ſubſtantiæ reſtrinxerit, jure ſuo, quo quivis dicere poteſt, quid per hanc aut illam vocem intellectum velit, uſus eſt Ill. noſter Pythagoras Germanus, quem ſi quis cum illo Samio, primo omnium philoſopho & Italicæ ſectæ vel auctore vel inſtauratore, conferre velit, non vanam ſuſcipiet operam. Nos illam peritioribus, qui majori hiſtoriæ philoſophicæ cognitione gravidi ſunt, relinquimus. Id forte metaphyſici adhuc deſiderabunt, ut explicetur diſtinctius, quales intelligantur partes, quæ in *Monadibus* Leibnitianis negantur, an omnes omnino, an certi tantum generis? qualisve ſit illa compoſitio, cui hæc ſimplicitas opponitur, & qua *Monades* carent? an ſaltim phyſica, an vero etiam metaphyſica & omnimoda? Verum quoniam ipſum auctorem in ſequentibus aphoriſmis clarius ſe explicaturum

 rum

rum eſſe ſperamus, differendum eo judicium: maxime cum nondum ſatis nobis liqueat, quî hæc ſimplicitas & partium carentia cum ea *monadis* explicatione conciliari poſſit, quam ipſe occaſione litis de naturæ idolo inter *Sturmium* & *Schelhammerum* l. c. pag. 434. dedit: ubi, quod activitates materiæ rei paſſivæ modificationes eſſe nequeant, diſertis verbis inquit: debere in corporea ſubſtantia reperiri ἐντελέχειαν *primam* tanquam πρῶτον δεκτικὸν activitatis, *vim* ſcilicet *motricem primitivam* &c. atque hoc ipſum ſubſtantiale principium eſt quod in viventibus *anima*, in aliis *forma ſubſtantialis* appellatur, *& quatenus cum materia ſubſtantiam vere unam ſeu unum per ſe conſtituit, id facit, quod ego Monadem appello.* Hactenus auctoris verba. Si vero ſcholaſticos quæras: quid faciat forma ſubſtantialis cum materia prima? reſpondebunt: Secundam, ſeu materiam phyſicam, ſeu corpus. Ergo corpus, quod eſt *ſubſtantia compoſita, eſt Monas*, quæ eſt ſubſtantia *ſimplex*. Sed hæc forte ſequentia ſerenabunt.

§. 2.

Neceſſe autem eſt dari ſubſtantias ſimplices, quia dantur compoſita: neque enim compoſitum eſt niſi aggregatum ſimplicium.

Exiſtentia *Simplicium* per exiſtentiam *Compoſitorum* legitime probatur. Eo ipſo enim quo compoſita dico, *partium* quibus conſtant, id eſt, *Simplicium* idea involvitur. *Compoſita* vero nemo negat. Exempli loco eſſe poteſt homo, qui in communi ſententia eſt ſubſtantia ex anima ſpirituali & corpore organico, vel ex ſubſtantia materiali & immateriali, tanquam partibus *eſſentialibus*; & quoad corpus ex cerebro, corde, pulmonibus &c. tanquam partibus *integralibus* compoſita. Quod ſi autem Harmoniæ Præſtabilitæ hypotheſis exemplum hoc quoad partem priorem non admittat, recte tamen contra vulgaris ſententiæ patronos pro auctore urgebitur. Separata autem *Simplicium* in rerum univerſitate exiſtentia hoc argumento non evincitur.

§. 3.

§. 3.

Ubi non dantur partes, ibi nec extenſio, nec figura, nec diviſibilitas locum habet. Atque *Monades* iſtæ ſunt veræ atomi naturæ, &, ut verbo dicam, Elementa rerum.

Utrum *Extenſio* & *Figura* eſſe nequeat, niſi ubi dantur partes, adeoque ſubſtantiæ ſimplices nulla ſint figura præditæ? dubitari poteſt, quia omnis ſubſtantia finita, ſive ſimplex ſit ſive compoſita, *terminis* ſuis circumſcribitur: terminorum autem vel extremitatum certa poſitio eſt *Figura*, ipſarumque *Monadum multitudo* ſingulis extremitates adſcribit, easque determinat. In verbis ſequentibus *Monades* ulterius explicantur *veræque atomi* naturæ appellantur. Non enim deſunt, qui inter *veras* atomos & *Epicureas* diſtinguunt, quod ſuas Epicurus magnitudine & figura varias ſtatuerit; tales autem hic non intelliguntur, ſed in genere ſimpliciſſima rerum Elementa & τὰ πρῶτα τῆς φύσεως uno verbo. In quo Ill. Autor conſentientem habet omnem Philoſophorum chorum, qui, ne ipſo quidem Ariſtotele excepto τὸ μικρομερέστατον καὶ λεπτότατον eſſe τὸ στοιχειωδέστατον affirmante, unoque ore omnes Naturæ Minima, licet diverſa ratione, agnoſcunt.

§. 4.

Neque etiam in iis metuenda eſt diſſolutio; nec ullus concipi poteſt modus, quo ſubſtantia ſimplex naturaliter interire poteſt.

§. 5.

Ex eadem ratione non datur modus, quo ſubſtantia ſimplex naturaliter oriri poteſt, quoniam non aliter niſi per compoſitionem formari poſſet.

§. 6.

Imo aſſerere quoque licet, monades nec oriri, nec interire poſſe niſi in inſtanti, hoc eſt, non incipere poſſe niſi per creationem, nec finiri niſi per annihilationem, cum e contrario compoſita incipiant ac finiantur per partes.

Qui ſubſtantiæ ſimplicis definitionem §. I. traditam tenent, per omnia in his ſubſcribere coguntur, niſi forte ſpiritualis

quæ-

quædam emanatio momentanea ſine partium compoſitione admittatur: qualis num in rerum natura detur, aliorum diſquiſitioni ſubmittimus. Et niſi quis ſtatuat, Deum ab initio ſimplicibus certam determinaſſe durationem, qua finita exſpirare, inque chaos ſeu nihilum redire debeant, qui modus tamen auctori inter naturales forte non recenſebitur. Id ſaltim monemus, ne quis omnia, quæ de *Monadibus* ſuis intellecta vult Illuſtris autor, ad ſubſtantias vulgo etiam ſimplices dictas, quales exiſtere novimus, adplicet. In quibus cum multiplex detur compoſitio, non obſtante ſimplicitate ſua reſpectiva, ortus & interitus naturalis haud difficulter intelligi poteſt.

§. 7.

Nullo etiam modo explicari poteſt, quomodo *Monas* alterari aut in ſuo interiori mutari queat per creaturam quandam aliam, quoniam in ea nihil transponere, neque ullum motum internum concipere licet, qui excitari, dirigi, augmentari aut diminui poſſit, quemadmodum in compoſitis contingit, ubi mutatio inter partes locum habet. Deſtituuntur *Monades* feneſtris, per quas aliquid ingredi aut egredi valet. Accidentia non egrediuntur ex ſubſtantiis, quemadmodum alias ſpecies ſenſibiles Scholaſticorum. Atque adeo neque ſubſtantia, neque accidens in *Monadem* forinſecus intrare poteſt.

§. 8.

Opus tamen eſt, ut *Monades* habeant aliquas qualitates: alias nec entia forent.

In his primo videtur tolli omne creaturarum mutuum commercium actionum & paſſionum, minimum inter *ſimplices*. Si ab extra nihil poſſunt pati, quomodo movebuntur? Quomodo percipient ea, quæ extra ſunt poſita? hactenus communiter tradunt: quicquid movetur, ab alio movetur. Si dicas: hunc motum non afficere *internum Monadis* ſed *externum*: Vix hæc ſine partium fictione concipientur. Id quidem verum eſt, ſi nihil intus eſſe ſtatuas, quod poſſit transponi, vel generalius loquendo mutari: nulla quoque mutatio in interiori *Mo-*

ri *Monados* fieri poterit, nulla inquam omnino, neque per creaturam aliam, neque per principium intrinſecum. Verum quia etiam in *Monadibus* juxta §. 8. eſt *compoſitio* ex *ſubjecto* & accidenti, nec non ex *accidentibus*, & quia externum *Monadis* aut eſt unum cum interno, aut communicat ſaltim cum interno; quovis motu autem ab alia *Monade* impingente externum procul dubio patitur, actioque & reactio inter duas pluresve *Monades* concipitur: Status quoque internus *Monadum* mutari debet; ne de perceptionum varietate ab externo principio neceſſario dependente, niſi ſeipſam *Monas* & immanentia ſaltim percipiat, nunc quicquam adferam. Quando denique dicitur, quod *Monades* qualitate carentes non forent entia; intellige alia, de quibus prædicata peculiaria ad generationem & compoſitionem aliorum neceſſaria poſſent derivari, vel in genere ſubſtantiæ cum relatione ad accidentia. Nam & qualitates qualitatibus carentes ſeu modi ipſi inter entia communiter referuntur, entitatis quidem minoris, ut cum Scholaſticis loquamur.

§. 9.

Imo opus eſt, ut quælibet *Monas* differat ab alia quacunque. Neque enim unquam dantur in natura duo entia, quorum unum ex aſſe convenit cum altero, & ubi impoſſibile ſit quandam reperire differentiam internam aut in denominatione intrinſeca fundatam. Quodſi ſubſtantiæ ſimplices qualitatibus non differrent; nulla etiam in rebus mutatio obſervari poſſet: quoniam, quod in compoſito reperitur, aliunde quam ex ſimplicibus ingredientibus reſultare nequit. Et ſi *Monades* qualitatibus deſtituerentur, nec una ab altera diſtingui poſſet, quoniam eædem nec quantitate differunt: conſequenter ſi plenum ſupponatur, locus quilibet in motu non reciperet niſi quod æquivaleret ei, cui ſuccederet, & unus rerum ſtatus indiſcernibilis foret ab altero.

§. 10.

Aſſumo etiam tanquam conceſſum, quod omne ens creatum ſit mutationi obnoxium, & conſequenter etiam *Monas* creata; imo etiam quod mutatio ſit in unaqualibet continua.

§. 11.

Sequitur ex hactenus dictis, mutationes naturales *Monadum* a

prin-

principio interno proficiſci, propterea quod cauſa externa in eju interius influere nequit. Et generaliter adfirmare licet, *Vim* nor eſſe niſi principium mutationum.

In §. 9. cuncta luce ſua radiant, & ex ejus verbis intelligitur quoque compoſitio in *Monadibus*, quæ eſt ex genere & differentia. Quæ vero in §. §. 10. & 11. leguntur, pugnare videntur cum ſuperioribus in §. §. 5. 6. & 7. dictis. Sed quoniam in §. 7. negata tantum fuit mutatio forinſecus adveniens, hic autem ex eo, quod mutatio neceſſaria ſit, neque tamen ab extra fieri poſſit, legitime infertur, illam fieri debere a principio interno, quod *Vim* adpellare libet. Aliis hoc principium mutationis *Natura* vocatur. Vis autem activa B. Auctori actum quendam ſeu ἐντελέχειαν continet, atque inter facultatem agendi actionemque ipſam media eſt, & conatum involvit; atque ita per ſe ipſam in operationem fertur; nec auxiliis indiget, ſed ſola ſublatione impedimenti. Quod exemplis gravis ſuſpenſi funem ſuſtinentem intendentis, aut arcu tenſi illuſtrari poteſt (ſunt verba Auctoris in A. E. 1694. pag 112.) Hæc Vis alibi lex inſita dicitur, in qua ipſa rerum ſubſtantia conſiſtat (A. E. 1698. pag. 432.) Vis nimirum & agendi & patiendi, quam in ſpecimine Dynamico utramque in primitivam & derivativam diſtinguit. *Primitivam vim agendi* (quæ nihil ei eſt aliud, quam ἐντελέχεια ἡ πρώτη) animæ ve *formæ ſubſtantiali* reſpondere, *patiendi* autem *vim primitivam* ſeu reſiſtendi, ait, id ipſum conſtituere, quod *materia prima* ſi recte interpreteris, in ſcholis adpellatur (v. A. E. 1695. pag. 146.) Nulla in his eſt pugna. In eo tamen aliqua eſſe videtur, quod omnis *mutatio* ſive a principio interno, ſive externo derivetur, in interiori *Monadum* per partes fieri debeat juxta §. 7. quæ tamen nullæ ſunt. Porro omnis *mutatio* au eſt *deſtructiva*, aut *perfectiva*. Illa *interitum*, hæc *ortum* omnium, quæ in *Monadibus* concipiuntur, ex. gr. differentiarum ſpecificarum, per conſequens ipſarum quoque *Monadum* naturalem inferre videtur, qualem §. §. 5. & 6. negant.

§. 12.

§. 12.

Opus etiam eſt, ut præter principium mutationum detur quoddam *Schema* ejus, quod mutatur, quod efficit, ut ita diçam, ſpecificationem ac varietatem ſubſtantiarum ſimplicium.

§. 13.

Involvere iſtud debet multitudinem in unitate aut ſimplici. Omnis enim mutatio naturalis cum per gradus fiat, aliquid mutatur & aliquid remanet, conſequenter in ſubſtantia ſimplici datur quædam pluralitas affectionum & relationum, quamvis partibus careat.

Si per hoc *Schema* intelligatur id, quod vulgo *formam* adpellant, habebimus præter compoſitionem ex pluribus affectionibus & accidentibus etiam illud compoſitionis genus in *Monadibus* ſimplicibus, quod eſt ex materia & forma, juxta vulgarem loquendi modum. *Formæ* quippe in compoſitis vulgo tribuitur id, quod efficit *ſpecificationem*, ut videatur hic ſaltim magis congruo novæ philoſophiæ nomine *Schema* adpellari. Interim merito dubitatur, an Autor per hoc *Schema* formam ſubſtantialem intelligere voluerit, quippe cui alibi vim agendi primitivam, quam hic *Schemati* contradiſtinguit, ſubſtituit, qua-cum ſpiritum Celeberrimi & Perilluſtris Viri, qui corpus omne ex materia & ſpiritu conſtare ſatis plauſibiliter adſeruit, comparat. An vero forma quædam accidentalis, interna tamen, cui varietates *Monadum* & conſequenter per iſtarum complexum ſpecificationes adſcribendæ ſint, intelligi debeat, aliis dijudicandum relinquimus. De cetero & hic §. 13. cum §.§. 5.6.& 7. manifeſte pugnare videtur, ſucceſſivam & gradualem ſtatuens mutationem in ſimplicibus, etiamſi partibus careant.

§. 14.

Status tranſiens, qui involvit ac repræſentat multitudinem in unitate ſeu ſubſtantia ſimplici, non eſt niſi iſtud, quod *Perceptionem* adpellamus, quam probe diſtinguere debemus ab apperceptione ſeu conſcientia, quemadmodum in ſequentibus patebit. Atque in hoc lapſi ſunt Carteſiani, quod pro nihilo reputaverint perçeptiones, quarum nobis non ſumus conſçii. Propter hanc

quoque rationem ſibi perſuaſerunt, ſolos ſpiritus eſſe *Monades*, nec dari animas brutorum, nec alias entelechias, & cum vulgo longum ſtuporem cum morte rigoroſe ſic dicta confuderunt: unde porro in præjudicium Scholaſticorum de animabus prorſus ſeparatis prolapſi & ingenia perverſa in opinione de mortalitate animarum confirmata ſunt.

§. 15.

Actio principii interni, qua fit mutatio ſeu tranſitus ab una perceptione ad alteram, *appetitus* adpellari poteſt. Verum equidem eſt, quod appetitus non ſemper prorſus pervenire poſſit ad omnem perceptionem, ad quam tendit; ſemper tamen aliquid ejus obtinet, atque ad novas perceptiones pervenit.

Primo recte diſtinguitur inter *perceptionem* ſimplicem, directam, & reflexam, ſeu eam tantum, cujus habemus notitiam, quam *apperceptionem*, una voce, nominare libet. Non enim ſequitur, nullam adeſſe perceptionem, ſi vel actus reflexus deſit, vel ſaltim perceptionis non ſimus conſcii. Utrum vero *perceptio* nil ſit, quam *Status Monadum tranſiens*, qui repræſentat multitudinem in unitate, non ſine ratione dubitatur. Si quidem in vulgari perceptionis idea ſubſiſtamus, facile innumeras variationes in ente fieri concipiemus, ut nihil inde percipiat proprie loquendo. Si vero perceptio idem ſit, ac paſſio generatim dicta, aut receptio actionis & reactio quædam, certum eſt, nullam ſine ea fieri poſſe mutationem. Cavendum autem ſemper putamus, ne ideæ confundantur, & receptis dudum terminis alia ſignificatio ſtatuatur. Præſtat novos omnino fingere terminos, eosque diſtincte explicare. Sic etiam actio, ſeu tranſitus ipſe ab una perceptione ſeu paſſione ad alteram *appetitus* quidem adpellari poteſt, non vero in conſueto, omnibusque familiari, ſenſu. Utrum etiam *appetitus* ſemper aliquid obtineat ejus ad quod tendit, vel illius perceptionis ad quam tendit, dubio non vacat. Haud enim infrequenter appetitum fruſtraneum eſſe experiuntur multi, qui ingeminant illud: *vellem ſi poſſem.* Imo per actionem aliquam non tantum nihil illius, quod intendebatur, ſed plane contrarium quod fugiebatur, obtentum fuiſſe, obſervarunt haud pauci

ex

ex. gr. ad præcavendam apoplexiam & ſanitatem recuperandam inſtituebatur venæ-ſectio, hæc ipſa inſultum apoplecticum mortemque acceleravit. Qualia in praxi clinica Medicus, & hujus vitæ Politicus quivis, plura quotidie notare poteſt.

§. 16.

Ipſimet experimur multitudinem in ſubſtantia ſimplici, quandoquidem deprehendimus, minimam cogitationem, cujus nobis conſcii ſumus, involvere varietatem in objecto. Omnes itaque, qui agnoſcunt, animam eſſe ſubſtantiam ſimplicem, hanc multitudinem in *monade* admittere debent, atque Bælius ea in re difficultates faceſſere non debebat, quemadmodum fecit in ſuo Dictionario, articulo *Rorarius*.

§. 17.

Negari tamen nequit, perceptionem & quod inde pendet per rationes mechanicas explicari non poſſe, hoc eſt, per figuras & motum. Quodſi fingamus, dari machinam, quæ per ſtructuram cogitet, ſentiat, percipiat; non obſtat, quo minus iisdem proportionibus retentis ſub majore mole conſtrui concipiatur, ita ut in eam aditus nobis concedatur tanquam in molendinum. Hoc ſuppoſito, intus nil deprehendemus niſi partes ſe mutuo impellentes, nec unquam aliud quicquam, per quod perceptio explicari queat. Hoc itaque in ſubſtantia ſimplici, non in compoſita ſeu machina quærendum. Imo etiam præter iſtud in ſubſtantia ſimplici non reperietur aliud, hoc eſt, præter perceptiones earumque mutationes in ea nil datur. Atque in hoc ſolo conſiſtere debent omnes *actiones internæ* ſubſtantiarum ſimplicium.

Multitudinem dictam in ſubſtantiis ſimplicibus nobis notis utique vel experimur vel conjicimus. An vero his definitio prima *Simplicis*, omniumque omnino partium carentia, attribui poſſit, dubitamus. *Perceptio* quidem per *figuram* & *motum* explicari nequit in ſenſu proprio & recepto, ſine motu tamen nunquam concipitur, qui generatim loquendo in omni perceptione neceſſario ſtatuitur. Ea vero perceptio, quæ improprie ita dicta ſaltim multitudinem variationum dicit, per rationes mechanicas quin explicari queat, nemo dubitabit. Quas difficultates *Bælius* objecerit, ſtudio nunc inquirere nolumus, neque ejus Dictionarium in allegato articulo inſpicere, ne in

cogitata noſtra ullum ſe inſinuet præjudicium. Ea enim nuda prout ſe in lectione hac offerunt, a nullo alio ſubminiſtrata vel excitata in chartam hanc conjicere volumus, qui non eruditionis oſtentandæ gratia ſcribimus.

§. 18.

Nomen *Entelechiarum* imponi poſſet omnibus ſubſtantiis ſimplicibus ſeu *monadibus* creatis. Habent enim in ſe çertam quandam perfectionem (ἔχουσι τὸ ἐντελὲς,) datur quædam in iis ſufficientia (αὐτάρκεια) vi cujus ſunt actionum ſuarum internarum fontes quaſi avtomata incorporea.

Sint *Monades* creatæ *Entelechiæ*, avtomata incorporea, quod perplacet; quî autem fient ex *Monadibus* his incorporeis ſola compoſitione corpora? Aut enim dantur *Monades* aliæ corporeæ, aliæ ſpirituales, aut demum ex ſpiritualibus ſeu ſimplicibus fient corporeæ, hoc eſt, compoſitæ. *Monadas* vocari corporeas in ſenſu Auctoris implicat æque, ac ſi ſimplex dicas compoſitum. Si vero corpora ex Entelechiis compoſita fuerint, habebunt omnia, quæ Entelechiæ habuerunt, neque quicquam aliud, quam quod ex ſimplicibus ingredientibus receperunt, juxta §. 9. Præſtabit autem unumquodque corpus, ſeu machina compoſita ſimplici, corporeum incorporeo, utpote non unius ſaltim, ſed plurium ſimplicium virtutes poſſidens. Majoris erit momenti hæc quæſtio, quam ſcholaſticorum diſputantium, an ſimplex præſtet compoſito?

§. 19.

Quodſi *animam* adpellare libet, quicquid perceptionem & appetitum habet in ſenſu generali, quem modo explicavimus; omnes ſubſtantiæ ſimplices aut *Monades* creatæ appellari poſſent animæ. Enimvero cum apperceptio aliquid amplius importet quam ſimplicem quandam perceptionem, conſultius eſt, ut nomen generale *Monadum* & entelechiarum ſufficiat ſubſtantiis ſimplicibus, quæ ſimplici perceptione gaudent, & animæ appellentur tantummodo iſtæ, quarum perceptio eſt magis diſtincta & cum memoriâ conjuncta.

§. 20.

In nobis enim ipſis experimur ſtatum quendam, in quo nihili recorda-

cordamur nec ullam perceptionem diſtinctam habemus, veluti cum deliquio animi laboramus, aut quando ſomno profundo absque inſomnio oppreſſi ſumus. In hoc ſtatu anima quoad ſenſum non differt a ſimplici *Monade.* Sed çum ſtatus iſte non perduret, aliquid amplius ſit neceſſe eſt.

§. 21.

Atque inde non ſequitur, quod tunc ſubſtantia ſimplex careat omni perceptione. Fieri hoc nequit per rationes modo dictas: neque enim perire, nec ſine omni variatione ſubſiſtere poſſet, quæ aliud eſſe nequit, quam ipſius perceptio. Enimvero quando ingens adeſt exiguarum perceptionum multitudo, ubi nihil diſtincti occurrit, mens ſtupet, quemadmodum in gyrum aliquoties celeriter acti vertigine corripimur, qui attentionem evaneſcere facit, ita ut nihil diſtinguere valeamus. Iſtiusmodi ſtatum ad tempus animalibus mors conciliare valet.

Diſtinctio inter *Monadas* ſimplices & animas ſatis clare poſita eſſe videtur: non tamen puto minorem animabus ſimplicitatem tribui, ſed ſaltim majorem perfectionis gradum. Ex ſtatu animi, ſopore aut deliquio oppreſſi, quando evigilans nihili recordatur, utique non ſequitur, quod ſubſtantia ſimplex careat omni perceptione, ſed neque hoc ſequitur, quod gaudeat ulla. Demus enim, quod in quæſtione eſt, illo in ſtatu animam ſine variatione ſubſiſtere non poſſe: eritne omnis variatio ſtatim perceptio? Sit etiam omnis variatio in anima perceptio quia in anima: an ergo ab anima ad *Monadem* quamcunque legitime concludetur? Siquidem anima deliquio oppreſſa non deſinit eſſe anima; poſſent in hac quæ tum contingunt variationes dici perceptiones, in aliis *Monadibus* vero res ſe aliter habere. Stupor mentis, qui exemplo vertiginis explicatur, poteſt etiam ex hypotheſi Newtoniana de lumine illuſtrari. Quando enim quæritur: cur radii Solares per lentem & priſma tranſmiſſi cernantur colorati, non vero extra hos ſimilesve caſus? reſpondent, radiorum nondum ſeparatorum multitudinem diſtinctum colorem non exhibere oculo in lumine conſtituto, ut multitudo colorum confuſorum evaneſcere faciat

omnem

omnem colorem, adeoque lumen videatur purum eſſe. Simili modo poſſet ob multitudinem exiguarum perceptionum mens ſtupere. An vero mors iſtiusmodi ſtatum animalibus conciliet ad tempus, & tum quidem mens quaſi in gyrum acta vertigine corripiatur, aut multitudine perceptionum obruatur, adeoque in mortuis major ſit perceptionum quantitas, quam in vivis, omnium optime poſſet docere B. auctor, ſi quidem ex illo ſtatu ipſi ad tempus redire liceret, ſuosque illarum rerum certiores reddere, quod Marſilium Ficinum Michaeli Mercato ſuo præſtitiſſe tradunt.

§. 22.

Et quemadmodum omnis præſens ſubſtantiæ ſimplicis ſtatus naturaliter ex ſtatu præcedente conſequitur, ita ut præſens ſit gravidus futuro;

§. 23.

Ita quoque cum evigilantes ab iſto ſtupore perceptionum noſtrarum conſcii ſimus, neceſſe omnino eſt ut aliquas immediate ante habuerimus, quamvis earum conſcii non fuerimus. Etenim perceptio naturaliter non oritur niſi ex alia perceptione, quemadmodum motus naturaliter non oritur niſi ex motu.

Si nihil forinſecus accidere poteſt ſubſtantiis ſimplicibus, ſtatus præſens in iisdem ex præcedente ſaltim ſequi videtur, & perceptio ex perceptione, ita ut omnia non interrupto ordine perpetuo cauſarum nexu cohæreant in infinitum. Perceptio quidem generat perceptionem, ſi tantum valeat, ſed naturaliter etiam excitatur ab objecto movente, excitante, non percipiente, ita quidem ut cum perceptione, quæ proxime & immediate in ſubjecto percipiente anteceſſit, ne minimam quidem habeat connexionem, quod teſtari videtur experientia: In Compoſitis extra controverſiam res eſt poſita, hæ vero an ab objectis externis excitari poſſent, ſi idem in Simplicibus fieri nequeat, quæri poteſt? Etiamſi perceptio proprie ſic dicta per ſolum motum explicari haud queat, non tamen ſine motu concipitur vulgo perceptio, ut ſupra dictum, neque repugnat inter heterogenea dari actionum paſſionumque commercium, licet

:et illud per leges Geometricæ proportionis determinari non
oſſit. Si vero perceptio in generaliori ſenſu accipiatur, lon-
ge minus erit dubium, eam ab objecto externo excitari poſſe.

§. 24.

Apparet inde, nos, quando nihil diſtincti &, ut ita loquar, ſublimis ac guſtus altioris in noſtris perceptionibus habemus, in perpetuo fore ſtupore. Atque is *monadum nudarum* ſtatus eſt.

§. 25.

Videmus etiam, naturam dediſſe animantibus perceptiones ſublimes, dum iis organa conceſſit, quæ complures radios luminis aut complures undulationes aëris colligunt, ut per unionem fiant magis efficaces. Simile quid in odore, ſapore & tactu, forſitan in aliis etiam ſenſationibus bene multis, ſed nobis incognitis, occurrit; atque mox explicabo, quomodo, quod in anima accidit, repræſentet illud, quod fit in organis.

Si *nudarum Monadum* ſtatus eſt ſtuporis, mortis, quî ad vitam
'evocantur, cum veſtimenta induunt? Quî ſtatus compoſitio-
nis, quæ juxta §. 2. eſt mera aggregatio Simplicium, diſtinctio-
es perceptiones altioris guſtus, quales natura dedit animanti-
ous, conciliare valet? Radii quidem luminis per unionem red-
luntur efficaciores, ſingulæ autem *Monades* in aggregatione
ibi mutuo viciniores redditæ neque una in alteram, neque aliud
uoddam externum, ſive ſit ſubſtantia ſive accidens, in ſingulas
gere poteſt (per §. 7.) neque totum Compoſitum plus habe-
e poteſt, quam Simplices, quæ ingrediuntur (per §. 9.) eidem
ribuerunt. Quod in ſenſationibus animantium, id quod in
nima accidit, repræſentet illud quod in organis, nemo facile
iegabit: vulgo enim per organa ad animam ferri actionem
bjectorum, eamque ſolam proprie ſentire ſtatuitur. Idem
ergo in anima contingere neceſſe eſt, quod in organis, ut a for-
iori hanc repræſentationem (ſed non ſimplicem) admittere
cogantur vulgaris opinionis patroni. In eo ſaltim reſidebit
lubium, cum anima ſimplex maneat *Monas*, adeoque per §. 9.
eneſtris careat, per quas aliquid ingredi valet, quid eam juvent
organa? Cui bono tantus inſtrumentorum apparatus animan-

tibus a natura datus? Potuiſſent meræ iſtæ repræſentationes ſimplici ſpeculo abſolvi. Et quæri hic merito debet, utrum anima apperceptione prædita fuerit ante conjunctionem cum corpore organico, an vero eam, hoc eſt, diſtinctam & cum memoria conjunctam perceptionem demum habeat ex hac unione, ſeu clarius loquendo, juxta-poſitione? Ex hac nihil anima commodi trahere poteſt, tum quia vera unio non intercedit, tum quia multitudo ſaltim perceptionum earumque debiliorum cumulatur, ſi in compoſitione cum pluribus *Monadibus* ſeu corpore organico conſideretur, quæ multitudo ſtuporem potius ſtatumque mortis (per §. 21.) conciliat. Quodſi vero attulerit hanc virtutem anima corpori ſocianda, iterum videre nequeo, quid conferat corpus, quod ſi non noxium animæ, inutile eidem ſaltim erit.

§. 26.

Memoria ſpeciem *conſecutionis* ſuppeditat animabus, quæ rationem imitatur, ſed ab ea diſtingui debet. Videmus ideo, animantia, dum percipiunt objectum, quod ipſa ferit, & cujus ſimilem perceptionem antea habuere, per repræſentationem memoriæ exſpectare, quod eidem in perceptione præcedente jungebatur, & ad ſenſationes ferri ſimiles iis, quas tum habuerant. E. gr. Quando baculus monſtratur canibus, doloris, quem ipſis cauſatus eſt, recordantur, clamant & fugiunt.

§. 27.

Et imaginatio fortis, quæ ipſos ferit ac movet, vel a magnitudine, vel a multitudine perceptionum præcedentium proficiſcitur. Interdum enim idem eſt impreſſionis fortis uno ictu factæ effectus, qui diuturni habitus aut multarum perceptionum mediocrium ſæpius repetitarum.

§. 28.

Homines beſtiarum inſtar agunt, quatenus conſecutiones perceptionum, quas habent, nonniſi a principio memoriæ pendent, & inſtar Medicorum empiricorum agunt, qui ſimplici praxi absque theoria utuntur. Et nos non niſi empirici ſumus in tribus actionum noſtrarum quartis e. g. quando lucem diei craſtini exſpectamus, empirice agimus, propterea quod conſtanter ita factum fuit. Soli Aſtronomi per rationem judicant.

Id quod alii *ſimulacrum rationis* appellant in animantibus ceteris,

teris, quibus rationem denegant, ut hæc homini ſola re maneat, videtur hic dici *ſpecies conſecutionis*, quam memoria ſuppeditat. Sed ſi hæc omnia admittamus, præter nomina nova nil habebimus, & nihil aliud ſcire poterimus, quam Deum animantibus aliis dediſſe etiam ſenſum, memoriam &c. imo & rationem gradu inter ipſa diverſam. Qui actiones animantium nonnullorum per ſimplicem conſecutionem explicaverit, ſi attenta mente ſine præjudicio eas conſideret, is erit mihi magnus Apollo. Unum exemplum, quod inter plura *Rorario* addenda notavi, memorare lubet. Catellus quidam ex illorum genere, qui pilis carent, hyberno tempore ad arcendum frigus noctu toga goſſypina indutus ſingulis fere diebus primo mane ſurgens ex ædibus ſuis clam ſe proripuit, inque alienas ſimilem catellam viſitatum venit, & homines ibi degentes blandis variisque geſticulationibus ſollicitavit, ut veſtimenta nocturna ei detraherent, quo liberius cum catella agere poſſet. Cumque aliquando in exuendo integumento nemo eum juvaret, ipſe mire ſe torquendo variis locis, ſedilibus, menſæ, corpus adplicando artusque hinc inde movendo, artificium invenit veſtimentum deponendi. Hoc cum per tempus bene longum continuaret, Dominum ſuum latere non potuit, qui hinc ſingulis mane domi eum veſtibus liberavit, poſteaque dimiſit, ad quem prandii tempore & veſpera adpropinquante ſemper rediit, ſeque ad propria tecta recepit. Quando autem ædes catellæ primo mane nondum apertas offendit, e regione ſtans latratu ſuo monuit, ut aperirentur. Quæ res cum habitatoribus & vicinis (totam enim plateam latratu ſuo ſæpe excitavit) moleſta evaderet, non tantum ædes amplius ei apertæ non fuerunt, verum etiam lapillis e feneſtra projectis procul abactus fuit. Et cum his non cederet, ſed ad ipſas ædes in tutum ſe collocaret, ut peti projectis non potuerit, per famulitium ad fores virgis cæſus, ſuumque ad Dominum reductus fuit, id quod toties repetitum fuit, quoties redibat. Hinc callidum animalculum aliquandiu domi manſit, deinde iterum non obſervante Domino ſua denuo tecta relinquere, & ad ædes catellæ ſine

ullo

ullo clamore ſe recipere, furtimque intrare cœpit, cum janua forte aperiretur. Verum etiam tum virgis caſtigatus & expulſus proculque actus diu quidem non rediit, tandem vero redux primum clamorem repetiit, ſibique eum in platea locum quo ſtaret elegit, ut neque lapillis peti, neque a famulitio fores aperiente capi virgisque cædi potuerit. Non poterat hoc modo arceri canis, famulitio haud ſemper vacante, hinc potius ne latratu ſuo toti viciniæ moleſtus eſſet, ſæpius eidem fores adapertæ fuere. Cum vero ipſe nihilominus multas increpationes & lapidationes ob clamores iſtos per integrum fere annum ſuſtinere deberet, interdum etiam plane non intromitteretur, aliquando e regione ædium ſtans & latrans vidit puellum ad fores accedere, manuque malleum appenſum prehendere, ſubjectamque incudem pulſare, iſtaque pulſatione facta fores aperiri : quo facto non quidem immediate accurrit ad ædes, quamdiu per feneſtras aliquem proſpicere obſervavit, ſed potius abitum ſimulans ſiluit. Cum vero clauſis feneſtris ſe haud obſervari ulterius crederet, per latus ad ædes acceſſit, eoque ſe collocavit loco, quo puellum fores pulſantem viderat, quo etiam e feneſtris nemo propius fores premens detegi poteſt, & ſubſultando malleolum movit, foresque pulſavit. Cumque habitatores crederent, a puella vel puero quodam vicinorum nil ad quæſitum reſpondente, ſed ſaltim, ut ſolent, fores pulſante idem fieri, aperiebatur janua & canis læto ſaltu intrabat. Quod cum poſtea frequentius repeteret, eaque res omnibus animalculi calliditatem mirantibus habitatoribus moleſtiam magnam haud crearet, liber ei acceſſus & receſſus tum a ſuo tum a catellæ Domino in has illasque ædes permiſſus fuit. Rem omnem plures oculis ſuis obſervarunt, certuſque ſum, a nemine canem, ut januam pulſaret, inſtructum, ſed in eo pueri actionem ſaltim imitatum fuiſſe. Egregiam mehercle! actionum non cohærentium, ſed identidem pro circumſtantiarum ratione mutatarum conſecutionem, quam memoria ſuppeditavit ſcilicet. Nonne ſemel virgis cæſus canis memoria plagarum admonitus cum clamore & ejulatu fugere has ædes potius debuiſſet, quam, ut aperirentur, puerum imitari pulſantem?

§. 29.

§. 29.

Enimvero cognitio veritatum neceſſariarum & æternarum eſt id, quod nos ab animantibus ſimplicibus diſtinguit & rationis ac ſcientiarum compotes reddit, dum nos ad cognitionem noſtri atque DEI elevat. Atque hoc eſt iſtud, quod in nobis *anima rationalis* ſive *ſpiritus* appellatur.

§. 30.

Cognitioni veritatum neçeſſariarum & earum abſtractionibus acceptum referri debet, quod ad actus reflexos elevati ſimus, quorum vi iſtud cogitamus, quod *Ego* appellatur, & hoc vel iſtud in nobis eſſe conſideramus. Et inde etiam eſt, quod nosmet ipſos cogitantes de ente, de ſubſtantia cum ſimplici tum compoſita, de immateriali & ipſo DEO cogitemus, dum concipimus, quod in nobis limitatum eſt, in ipſo ſine limitibus exiſtere. Atque hi actus reflexi præcipua largiuntur objecta ratiociniorum noſtrorum.

Anima rationalis ſive *Spiritus* eſt cognitio veritatum neceſſariarum & æternarum. Nilne præterea? Innumeros deprehendes homines, qui haud paucas veritatum neceſſariarum & æternarum ignorant: imo, ſi ipſis axiomata iſta & principia dixeris, te non intelligent, & longe plures, qui nunquam per omnem vitam ſuam de iis cogitant. Hi ergo carebunt anima rationali, aut ſaltim dimidia gaudebunt, vel aliqua ejus parte, nihilque vel parum habebunt, quod ipſos a brutis diſtinguat. Soli forte Philoſophi, maxime Metaphyſici & Mathematici, qui abſtractionibus utuntur, & univerſalia formant, hi erunt homines. Quid autem fiet cum iſtis Philoſophis, qui veritates pro æternis & neceſſariis a nobis habitas non agnoſcunt, qui in principiis diſſentiunt? Beſtiæ erunt? Actus vero reflexos ſublimiorem in nobis rationis gradum conſtituere omnes fatemur. Num autem nulla vel aliqua cognitionis reflexio aliis quoque animantibus competat, ideo demonſtratu difficile eſt, quod ipſa dicere nequeunt; hinc vero ſufficiens id negandi argumentum non deducitur.

§. 31.

Ratiocinia noſtra duobus magnis principiis ſuperſtructa ſunt. Unum eſt *principium contradictionis*, vi cujus *falſum* judicamus, quod contradictio-

dictionem involvit, & *verum*, quod falſo opponitur vel contradicit.

§. 32.

Alterum eſt *principium rationis ſufficientis*, vi cujus conſideramus, nullum factum reperiri poſſe verum, aut veram exiſtere aliquam enunciationem, niſi adſit ratio ſufficiens cur potius ita ſit quam aliter, quamvis rationes iſtæ ſæpiſſime nobis incognitæ eſſe queant.

Quod ad principium *contradictionis* attinet non eſt quod contradicam. Alterum vero, ſeu principium *rationis ſufficientis*, declaratione ulteriori indigere videtur. An cum eo convenit, quod ajunt DEum & Naturam nil agere fruſtra h. e. ſine ratione? An rationem ſufficientem ipſa quoque voluntas liberrima abſolute agens præbet, qualis ratio additur edictis Galliarum Regis in verbis: Car tel eſt nótre plaiſir? An vero hæc voluntas aliam rationem moventem habere debet præter ſimplex libertatis exercitium, quod ipſum videtur velle? Si hoc; dubito an omnes conſenſuri ſint in Univerſalitate hujus principii. Sæpiſſime enim accidit, ut inter duo non inveniam rationem, cur unum alteri præferam. Certum quidem eſt, ſubeſſe quoque actioni vel electioni rationem quandam me non animadvertente, ſi exempli gratia e duobus thaleris ejusdem bonitatis prehendam manu proximum, commoditatis habita fuit ratio: ſi ita poſiti fuerint, ut æque commodum ſit tollere & hunc & illum, ſi quis etiam non ſtudio arripiat illum, qui minus commode potuit tolli, neque tum ratio commoditatis dari poterit. Sed ſi alia non occurrat, dices eam nobis manere incognitam, quod verum eſſe fateor. Aſt porro inquies: mathematice demonſtrari poſſe hoc principium, ſi contradictionis illud admittatur, per deductionem nimirum ad abſurdum: poſitis ex. gr. duobus triangulis æqualibus & ſimilibus, ſeu iisdem per omnia, A. & B. negato principio ſufficientis rationis poteſt mutatio contingere in A. immutato manente triangulo B. in illius poſtea locum poſito, adeoque non manente eodem cum triangulo A. quia vero triangula fuerunt eadem & nunc ſunt diverſa, ſequi ajes, quod idem poſſit ſimul eſſe & non eſſe, id quod eſt abſur-

ſurdum. Sed facilis eſt reſponſio: diſtingue tempora & concordabit ſcriptura.

§. 33.

Quando veritas neceſſaria, ratio reperiri poteſt per analyſin, dum eam reſolvimus in ideas & veritates ſimpliciores, donec ad primitivas perventum fuerit.

§. 34.

Hoc pacto apud Mathematicos *theoremata* ſpeculationis & *canônes* praxeos reducuntur per analyſin ad definitiones, axiomata & poſtulata.

§. 35.

Et dantur tandem *ideæ ſimplices*, quarum definitiones dare non licet. Dantur etiam axiomata & poſtulata, aut verbo *principia primitiva*, quæ probari nequeunt, nec probatione indigent, atque iſta ſunt enunciationes identicæ.

§. 36.

Enimvero *ratio ſufficiens* reperiri etiam debet in veritatibus contingentibus vel facti, hoc eſt, in ſerie rerum, quæ reperitur in univerſo creaturarum, ubi reſolutio in rationes particulares progredi poſſet in infinitum, propter immenſam rerum naturalium varietatem & diviſionem corporum in infinitum. Datur infinitudo figurarum & motuum præſentium atque præteritorum, qui ingrediuntur in cauſam efficientem ſcripturæ meæ præſentis, & infinitudo exiguarum inclinationum ac diſpoſitionum animæ meæ, præſentium atque præteritarum, quæ ingrediuntur in cauſam finalem.

In neceſſariis, ubi proceſſu ſcientifico uti licet, analyſis tandem ultimam deteget rationem, quanquam hoc non niſi excellentis Philoſophi opus ſit. Quod vero attinet ad veritates contingentes vel facti, in his vel reperire vel habere ſemper rationem ſufficientem non hominis excellentiſſimi, ſed entis ſummi, perfectiſſimi, hoc eſt, DEI opus videtur. Ratio eſt ipſa illa infinitudo rationum, aut, ſi malis, in creaturis libere agentibus (quæ quidem rationales dicuntur) interdum rationis defectus & carentia. Diverſitas hæc inter Ens Summum, increatum, & creatum ptincipii hujus univerſalitatem maxime infringere videtur. Quod de corporum in infinitum diviſione hic incidenter dicitur, de mathematica intelligi poteſt.

§. 37.

§. 37.

Et quemadmodum tota hæc ſeries nonniſi alia contingentia anteriora involvit, quorum unumquodque ſimili analyſi opus habet, ubi rationem reddere voluerimus, progreſſus nil juvat: neceſſe eſt, rationem ſufficientem ſeu ultimam extra ſeriem contingentium reperiri, quantumvis infinita ponatur.

§. 38.

Propterea quoque ratio ultima rerum in ſubſtantia quadam neceſſaria contineri debet, in qua ſeries mutationum nonniſi eminenter exiſtat, tanquam in fonte ſuo.

§. 39.

Jam cum ſubſtantia iſta ſit ratio ſufficiens omnis iſtius ſeriei, quæ etiam prorſus connexa eſt; non niſi unus datur DEus, atque hic DEus ſufficit.

Optima piiſſimaque B. auctoris intentio in his eſt manifeſta, ubi ex eo homines ad exiſtentiam DEI neceſſariam agnoſcendam ducit, quod in ſerie rerum infinita non poſſint reperire rationem ultimam & ex contingentium exiſtentia tandem devenire debeant ad exiſtentiam ſubſtantiæ neceſſariæ, in qua ſit ratio rerum ultima & ſeries mutationum eminenter tanquam in fonte ſuo, quo ſimul ex ſufficientia hujus rationis rationum, ut ita loquar, DEI unitatem probat, qui ſit אֵל שַׁדַּי. Quæ omnia contemplationem piis mentibus profundam & jucundam præbere poſſunt, ſi legitimum iſtud ratiocinium ab exiſtentia contingentium ad exiſtentiam entis neceſſarii probe perſpiciant. Cæterum facile dubitabit aliquis, an primò omnes admiſſuri ſint rationem ſufficientem etiam in contingentibus reperiri debere ab hominibus? ſecundò ſi ſeries rerum ſit vere infinita, quod, non obſtante iſta infinitudine, extra eam poni poſſit, aut neceſſaria conſequentia poni debeat ratio ultima progreſſionis, cum in ſerie infinita ultimus non concipiatur unquam terminus, multo minus aliquid extra illum, quo tendat. Abuti facile poterit profanum vulgus iſto ratiocinio, prout de facto multi hodie abutuntur proceſſu in infinitum, ut malint ignorantia in infinitum progredi, quam alicubi pedem figere firmum.